

References:

1. Gregory Crespi, "Reverse Pierce Doctrine: Applying Appropriate Standards" (1990) 16 Journal of Corporation Law 33-69, 37.
2. Karen Vandekerckhove, Piercing the Corporate Veil (Kluwer Law International, 2007), 16.
3. Edwin C. Mujih, "Piercing the corporate veil: where is the reverse gear?", L.Q.R. 2017, 133(Apr), 322-337, 322.
4. Prest v Petrodel Resources Ltd [2013] 2 A.C. 415 at [92].
5. Gilford Motor Co Ltd v Horne [1933] Ch. 935.
6. Jones v Lipman [1962] 1 W.L.R. 832; [1962] 1 All E.R. 442.
7. FM Capital Partners Ltd v Marino [2018] EWHC 2905 (Comm).
8. Jeff H.Y. Chan, "Should "reverse piercing" of the corporate veil be introduced into English law?", Company Lawyer 2014, 35(6), 163-171, 171.
9. Tate Access Floors Inc v Boswell [1991] Ch. 512 at 531.
10. Adams v Cape Industries [1990] Ch. 433 CA (Civ Div).
11. DHN Food Distributors Ltd v Tower Hamlets LBC [1976] 1 W.L.R. 852 CA (Civ Div).
12. Beckett Investment Management Group Ltd v Hall [2007] I.C.R. 1539 CA (Civ Div).

Ключові слова: «корпоративна вуаль», корпоративне право, юридична особа.

Ключевые слова: «корпоративная вуаль», корпоративное право, юридическое лицо.

Key words: "corporate veil", corporate law, legal person.

КАЛЮЖНА АНІТА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
студентка навчальної групи ЮД-746*

КАРПЕНКО РОМАН ВАЛЕРІЙОВИЧ

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін*

НЕДІЙСНІСТЬ ФІКТИВНОГО ПРАВОЧИНУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Відповідно до цивільного законодавства, однією із найголовніших і найпоширеніших підстав виникнення цивільних прав та обов'язків є укладення договорів та інші правочини. Так, у ч. 1 ст. 202 ЦК України зазначено, що правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Тобто правочин – це правомірна дія учасника цивільних правовідносин, який має для цього достатню дієздатність і має на меті – набуття, зміну чи припинення цивільних прав й обов'язків. Правочин можна вважати основною підставою виникнення цивільних прав та обов'язків. Саме це поняття настільки поширене в практиці, що особа, вчиняючи певні дії, не

завжди усвідомлює дійсність правовідносин. Однак доволі часто правочини мають інший, неочікуваний результат. Суперечливість або невідповідність тим чи іншим правовим нормам, що встановлені законодавством, є наслідком фіктивного правочину. Так, є низка умов, через недотримання яких вважається, що правочин не відбувся, а бажаних правових й економічних наслідків не було досягнуто. У разі, коли правочин не відповідає законодавству, незалежно від того, які саме норми були порушені, безумовно, це є негативним явищем для суспільства. Тому дуже важливим є питання відповідності правочину нормам права, а дослідження питання стосовно фіктивного правочину в цивільному праві має теоретичне та практичне значення.

Відомо, що правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Цим унеможлиблюється укладення фіктивних правочинів, учинених без наміру створення правових наслідків, що обумовлювалися цим правочином (ст. 234 ЦК України). Але це не свідчить про те, що такі правочини неможливі. Недійсність правочину визначається вадами будь-якого його елемента. Так, у літературі виокремлюють недійсні правочини з недоліками суб'єкта, волі, форми та змісту [1; 2]. У фіктивному правочині є воля, але вона спрямована не на те, щоб створити між її учасниками будь-який юридичний зв'язок, а на те, щоб створити лише видимість цього зв'язку (видимість розподілу майна, розпродажу речей тощо). Це юридична фікція. Зазначені правочини переважно вчиняються з протизаконною метою, зокрема, щоб уникнути арешту (опису) майна, незаконно одержати кредит тощо. Оскільки сторони жодних дій з здійснення фіктивного правочину не виконували, суд у таких випадках виносить рішення тільки про визнання правочину недійсним без застосування яких-небудь наслідків, оскільки сторони не припиняли свої права й обов'язки. Отже, метою фіктивного правочину є ухилення від майнової відповідальності, передбаченої законом, і в деяких випадках це обумовлено в договорі. Доволі вдалий приклад наводить І. В. Давидова: «...Коли відбувається фіктивний поділ, дарування або продаж майна подружжя, яке має незаконну мету приховати його від конфіскації, фіктивними можуть бути не лише договори, а й інші юридичні дії: фіктивний акт отримання товару, технічного огляду, обміру приміщення, оцінки вартості майна тощо. Фіктивні правочини характеризуються недобросовісністю його учасників, однак цієї підстави для визнання правочину недійсним недостатньо» [3].

На жаль, цивільне законодавство не встановлює кола осіб, які мають право звертатися з позовом про визнання фіктивного правочину недійсним. Однак, як свідчить практика, це сторони фіктивного правочину або інші зацікавлені особи. Вважаємо, доречно виокремити основні ознаки фіктивного правочину, а саме: 1) свідомо воля вчинити фіктивний правочин; 2) намір ввести в оману другу сторону правочину на момент його укладання або до його вчинення; 3) неправомірність учинення правочину через підставне підприємство, організацію тощо (коли особа не має права виконувати певні дії); 4) замовчування та приховування реальної мети й дійсних намірів учасників правочину

Варто зазначити, що доволі нечітким є питання про те, до якої групи фіктивних правочинів необхідно віднести фіктивні правочини й як їх розмежувати від удаваних. Є чимало пропозицій із цього приводу, але ми погоджуємося з тим, що фіктивні й удавані правочини є правочинами, що входять до однієї групи, але мають певні розбіжності. Це пояснюється тим, що вони хоч і є схожими із правочинами, що мають недоліки волі, проте зазвичай такі правочини здійснюються з будь-якою протиправною метою [4, с. 239]. За змістом, ці правочини формально відповідають закону, але дійсна воля їх сторін не відповідає волевиявленню. Очевидно, що воля осіб, які їх учиняють, деформована, оскільки вона була спрямована на інший результат, який не був очевидним під час учинення удаваного правочину, або взагалі цей результат не повинен бути досягнутим при укладенні фіктивного правочину. На відміну від правочинів, учинених під впливом помилки, обману, насильства, погрози, які, безперечно, недійсні через недоліки волі, оскільки ззовні виявляється тиск на волю сторін, унаслідок чого при волевиявленні вона спотворюється, при вчиненні фіктивних і удаваних правочинів на волю сторін ніхто не впливає. Навпаки, дійсна воля приховується сторонами і не виявляється у процесі волевиявлення. В усіх цих випадках є «незбіг зробленого волевиявлення з дійсною волею сторін» [5]. Різниця між фіктивними й удаваними правочинами простежується під час їх аналізу, зокрема полягає в істинності волі сторін. Так, фіктивний правочин можна вважати інсценуванням сторонами правочину. Однак на практиці довести цей факт є доволі складно, оскільки він підтверджується лише непрямыми доказами, і, як наслідок, тільки їх сукупність допомагає переконати суд в уявному характері правочину. Таке інсценування може виражатись і в діях, і в бездіяльності, якщо воно ззовні виглядає як вияв волі особи. Воно повинне створити враження вияву волі осіб зробити щось, що ззовні сприймається як правочин. Однак переважно укладення фіктивного правочину розпочинається з активних дій і, крім того, найчастіше кожна із сторін має на меті закріпити її письмово, нотаріально засвідчити, щоб умови правочину відповідали нормам закону. Установити фіктивність правочину – це не тільки зробити висновок про те, що воля сторін ущерблена, сторони не прагнули до настання тих наслідків, які іманентно виходять із учинення подібних правочинів, тобто найближчу мету фіктивного правочину – створити видимість правочину, а й встановити віддалену його мету – отримати яку-небудь перевагу для сторін або однієї з них (приховати майно від кредиторів, від конфіскації тощо). Водночас наявність найближчої мети – створення видимості правочину – навіть обґрунтувати доволі складно, цьому допомагає встановлення віддаленої мети фіктивного правочину, про що зазвичай свідчать: наявність вимог кредиторів, підтвержені виконавчими документами або вироком суду про призначення покарання у виді конфіскації, й інші обставини, настання яких сторонам або одній із них не вигідне.

Особливістю фіктивного правочину є те, що, укладаючи його, фізичні й юридичні особи не намагаються, згідно з умовами правочинів, учиняти певні дії. А оскільки умови не виконані, єдиною санкцією для

учасників може бути визнання правочину недійсним. Правочин вважається фіктивним тому, що створюється лише видимість його укладання. За своїми ознаками та метою фіктивний правочин має певні розбіжності з вдаваним правочином, тому під час судового розгляду ухвалюється своєрідне рішення.

Список використаної літератури:

1. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Старцев О. В. Цивільне право України: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Істина, 2009. 816 с.
2. Бандурка І. В., Зайцев О. Л., Красицька Л. В. та ін. Цивільне право України: курс лекцій: у 6 т.; за ред. Л. Б. Шишки, В. А. Кройтора. Еспада, 2008. Т. 1. 640 с.
3. Давидова І. В. Недійсність фіктивного правочину: загальна характеристика. Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 6. С. 47–49.
4. Гражданское право: учеб. для вузов: в 2 ч. / под общ. ред. Т. И. Илларионовой, Б. М. Гонгалo, В. А. Плетнёва. М.: НОРМА-ИНФРА, 1998. Ч. 1. С. 239.
5. Эрделевский А. Недействительность сделок: условия, виды, последствия. URL: http://www.juristlib.ru/book_1313.html.

Ключові слова: правочин, фіктивний правочин, вдаваний правочин, недійсність правочину, договір, підстава недійсності, наслідки фіктивного правочину.

Ключевые слова: сделка, фиктивная сделка, мнимый сделка, недействительность сделки, договор, основание недействительности, последствия фиктивной сделки.

Key words: transaction, fictitious transaction, commissioned transaction, invalidity of the transaction, contract, grounds for invalidity, consequences of a fictitious transaction.

ЛУК'ЯНЧУК НАТАЛІЯ СЕРГІЙВНА

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
студентка групи ЮЗ-731 МСН*

КАРПЕНКО РОМАН ВАЛЕРІЙОВИЧ

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін*

ФІКТИВНІ ПРАВОЧИНИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Цивільні права та обов'язки можуть виникати на основі різних підстав, передбачених цивільним законодавством. До них належать: договори та інші правочини, створення літературних, наукових творів, які є результатами інтелектуальної та творчої діяльності, акти органів державної влади та місцевого самоврядування, рішення суду. Практика свідчить про те, що найбільш поширеними все-таки є правочини. Правочин – дія особи, спрямована на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків (відповідно до ч. 1 ст. 202 ЦК України) [1].